

OLABIDE'TAR ERRAIMUNDA YOSULAGUNA

Olabide, eliz-gizon aundia... Iñaki Deun'aren ja aitzaflea...

Olabide, araba!' zintzoa... Olabide, euskaldun ospetsua...

Gasteiz'en jayo zan Olabide, joan dan mendean eta gure artean ere bizi-izan zan. Gaurkoa dugu, beraz, Olabide, guzien ezagutua oso.

Gasteiz'en jayo zalako ta bere sendian euskeraz mintzatzen etzalako, erdal-duna izan zan Olabide aula izan zanean eta bere gaztezarroan ere.

Egun batean, bere Eña, Euska-E ia, biotzetik maite zuelako, lotsaturik geratu zan, euskera ez zekiela ateman zuenean. Nola -esan zion bere buruari-Euskal-Eñ'an jayo, Euskal-Eñ maite, ta euskera jakin ez?.

Etzuen begiratu e ua norena ote zan; euskera ikastea zail ala ereza ote zan ere etzion iñori galdetu. Asmo au baka ik sortu zan barne-barnetik, len bezela esaten: Ni enaiz ben-benetako euskalduna, euskera eztakidalako; euskaldun osoa izateko, euskera jakin bear da; o engatik, euskaldun osoa izan nai dudalako, euskera ikasiko dut.

Eta ikasi zuen... nola, baña?... ederkienik... edonork bezin ongi. O ela, Euskaltzaindia eratu zanean, bera izendatu zuten, lenengoen artean, euskaltzaña.

Etzan izan berarentzat naikoa euskera ikastea, euskeraz mintzatzea, euskera barutik ondo ezagutzea... Bea ezkoa zan arentzat, euskera erabiltzea... itzegiteko... irakurtzeko... ikasteko... idazteko...

Idazten asi zan, beraz, eta mende ontako idazleen artean onenetakoa dugu, zalantzik gabe. Ona emen, berak idatzi zituen liburu batzuen be i:

Yosulaguna zalako edo, Iñaki Deun'aren "Gogo-yardunak" izena daraman idaztia euskeraz itzuli zuen; bide batez, bere Lagundi'aren sortzaleari ta euskerari opaz eskeintzeko.

Eliz-gizona zalako ere, "Kempis" idazti ospetsua ere euskeraz jari zuen egokiro; liburu ortan dagoen bizirako norabide ede a euskaldunai ere jakin-erazteko.

Berak idatzitako beste idazti ede a "Giza-soña" izenekoa dugu. Bertan gizonaren gorputzean dagozen zati guzien izenak, barne ta azalekoak, euskeraz ematen ditu, eunka ta eunka.

Oren antzeko beste idazti bat ere idatzita dauka "Giza-gogoa", baña argitaratu gabe. Geron ustez Olabide-zaleak ol daukate egiteko lan bikain bat: liburu ori argitaratzea.

1918'ga enean, Oñati'n egin ziran euskal-bilera aundietan, guztiz gogoanga iak diran ikaskuzinak eman zituen, orduan eratu zan "Eusko-ikaskuntza" bazkunaren aldizkarian, geroxeago, argitaratu ziranak. Ikaskizun aiek erderaz eman zituen, baña guziak euskerari buruz.

Bere idazti ede ena, "Idazteuna" da. Bertan "Itun Zar eta "Itun Be i" oso osorik agertzen dira, egitea il ondoren, bereala, Bilbao'n argitaratu zana. Lan a iga ja da bertan Olabide yosulagunak burutu zuena. Etzan izan lenengoa, guretzat oñañzkoa dan liburu ori euskeraz ja i zuena; baña oso garbi ta argi egin zuen itzulpen guzia. Euskaldunok idazti ortan u upatu bea dugu idazti deunen guna, ain egokiro ematen baita.

Euskaltzaindi'an Olabide yosulagunak lan aundia egin zuen, euskera gero ta geyago ikasten eta irakasten. ango lenengo lendakaria izan zan Azkue apaiz jaunak, bere iztegi aundia, berak baño obeto Olabide'k ezagutzen zuela esaten zuen.

Guziagatik, Olabide guretzat eredu yaukala izan bear da. Euskeraz ezer jakin gabe asi zan, eta eten gabe, nekatu gabe, aspertu gabe, lan aundienetako egin zuen, gure izkuntza beste edonork bezin ondo jakin arte. Ta ikasi zuena etzuen berarentzat bakarrik gorde, beste guziori erakusten ari zaigu beti beren idazti ta idazkien bidez.

Eske onez beterik, biotz-biotzez maite bear dugu, arabar eta euskalduna izan zan Olabide agurga ia.

OLABIDE, EREDU YAUKALA

Euskeraren aldeko lanetan, mende onen urte luzeetan, amaika iritzi, jokera ta aburu, idazle, izkuntzalari ta euskaltzaleen artean, maiz alka en aurka agertzen diranak. A itzekorik ez ortan; alde batetik oren jasan-era-zitako dugun gure izkuntza au, egitan, bere edatzearen asieran bide dago oindiño; bidezkoa o engatik au ean ager ditezken ibiltzeko mota askotakoak izatea; eta bestetik, inda' bizi az a erazi d;skiguten beste izkuntzak eta erdal-gogo-lantzeak beren eragipena oren aundi ta gogor egin eta egiten digutelako, oartu gabe bada ere, eragipen oren pean gabiltz, eta orek gudan idekitako ildo sakonetan gure gogai ta oldozpenak darabilzkigu, ala bearik.

Gurbil-zu ian, geron ustez, iñork eluke onartu bear-izango bere iritzia beinbetikoa bezela, oker egiña izan litekelakoan eta bear-izan ezker o aldatzeko gerturik egotean. Eta ondorioz besteen aburuak inoiz ez u uñatzekotan, iñolaz ere norberarena besteai inda ez a earazteko xedeaz.

Orela, emen amor-egitean eta an isitasunez ekitean, euzkera aurera lekiguke, indarturik izan gabe ta berarenak diran bideetan barna. Auxe, apika, guziok onartu bear-izango genuken jokera, onena bezela: ots, euzkeraren biziari egokiro eutsi al-izateko, ezta iñoiz bere bideetatik atera bear: bide oiek berarentzat zabalenak eta erosoan bai ta bea ezkoenak diralako.

Bide oietan barna joan ezker o, bertan sor eta ibil diteke indartsu bere sena, eta bertan ere ekin dezakete bere almenak. Oietatik at euzkera ero bezela ibiliko zaigu, norabiderik gabe, itxu bezela; ta bere almenak kamustuta lez geratuko dira.

Auxe dugu ezinbestekoa gogoratzeko, euzkerari buruz ari-izango geran guzietan: Aspaldi-aspalditik, gure izkuntzak, latera, españera ta parantzerazko gogo-lantzeen eragipen gogorak jasan dituela ta gaur ere jasaten ari dala. Or eztago ukatzerik. Baña oarerazi bear da, bereziki, iru gogo-lantze oiek, beren eragipena, beren mintzairaen bidez burutzen dutela; orixe dute bide egokiena, ta eztago beste oberik, nai ditenez, berenganaturik izan gaitzeken.

Bai, erdera dugu beti euzkeraren aurka erabiltzeko bide egokiena; erdera sartzen dan tokian, edonorengan ere, euzkerak alde egin bear du; ta o elaxe joan zaigu gure izkuntza gure abe iko toki geyenetatik eta gizaki geyenengandik ere; a itzekoa izanik alan olan oraindik bizirik irauntzen duela ikustea.

Asi lenengo ikastolan, irakaskintza guzian barna gero, ta gurean biziari dagozkion arlo guzietan erdera inda ez sartuta, besterik gabe ta naikoa dalarik, euzkera atzerakada beti bazte etan. Ora begien au ean dugun egipen argi ta negarga j.

Beraz, erdera euzkeraren arerio aundiena dugu; ta etsai ori inda ez jañ digute aspaldidanik, nai ta nai ez gure aldetik onartzeko.

Eztugu uste ori iñork ukatuko digula, ain egi aundi ta argia dugularik. Ta ezinbestekoa izango aigu arerio oren aurka bipil eta gogorki yardutea, gure izkuntza gaizkatu ta gure E i'aren biziari bear dan bezela eutsi nal baldin badiogu.

Esandako guziaren laburpenaz auxe esan dezakegu ziñez: Euzkadi'rentzat erdera eriotza da ta euzkera, aitzitik, bizia.

Geron iduriko, gure auzia izari ortan ikusi ta begiratu bear dugu egin deza-kegun guzirako. Ta egokera ori orela dala onartzean, ortik asi bear geron alde-
tik, bizira joateko bidean barna abiatu ta ibiltzeko. Euzkaltzale guziak eta batez ere beren burua abertzaletzat daukatenak, bear dan ondorioaz jokatzeko guz-
tiz gerturik izan bear.

Nola jokatu?, zalantzik ez, noski. Erdera gure izkuntza ta gure E i'aren biza-
ren arerio aundiena baldin bada, gugandik jaurtikitzeko alegin guziak egin
bear; asieran, zearo aztandu-erazteko. Ezin gugan euzkera ta erdera alka ekin
berdin bizi; erderak inda' aundiago daukalako, beti menperatuko digu euzke-
ra. Alakotz gure E ia Euzkal-Eri izaten bizi al-izateko, alde guzietatik euzkaldun
utsa izan bear da, erderaren edena sar ezta kigun alegintzean. Jakiña, gaur
barneraño dugu sartuta; o engatik gaurko gure lenengo lana gerongandik ate-
ra-eraztea izan bear, eta ori ez sartzeko baño zalagoa izango zaigu, arean.

Beraz, baitezpadakoa dugu gaur, idazleak, irakasleak, andereñoak, izlariak
eta oldozlari guziak, gure ebazkizuna orela ikusi ta onartu bear-izatea, gerora-
ko beren lan guzietarako; alka en laguntzaz, esandako bidetik ari-izatea deri-
tzaigu, gure bizirako, bear-bea ena.

Ba-dakigu gure artean gaur oren zabalduta dugun giroa, ortarako gerturik
eztagoela, ta gure arloa guk bezela begirutzen eztuela ere; aitzitik eunka sar-
tzen ari dira bere bitartez erderakadak gure izkuntzan, oke a deritzaigun iritzia
ja aitzen. Len aipatutakoa esan ondoren, eztugu ulertzen nola uste dezaken
iñork bide ori egokia danik. Menperaturik gagoz aspaldidanik; e iketa aldatik
bai, baña batik bat, ondorioz, gogo-lantze ta gogo utsaren aldetik ere; eta
menperatze aundiena dan ori erderaren bitartez egokienik egina dala izaten.
O engatik erderakadaen bidea, ez menperatze ori ontzat artzeko bakarik,
baña, geyago dana, menperatze ori egitan laguntzeko jokera onena bezela
agertzen zaigu. Nola ezta auzia orela ikusten, ain argi ta garbi dagoelarik? Eta
erderakadaen zaleak, euzkeraren arerioen antzera ari dira, itxukeri aundienean
murgilduta, naiz eta beren aldetik orixe dala ez oartu.

Gutziz aurkakoa dugu, alegia, euzkerari ta euzkal-biziai eutsi al-izateko,
eraman bear dugun bidea. Ba-dekigu bide ori garbizalea dala ta etzaigu aiztu-
tzen, ulertu ere ez, oke a bezela askoren aldetik artzen dutela; ta jokera ortan
erabiltzen diran itz beñak "garbikeriak" dirala diñote lasai-lasai. Nola garbikeri
deitu garbitasuna bakarik danari? Ludi ontan eta arazo guzietarako garbitasu-
na goraltzen da nun-nai, ta orixe bera, euzkerari buruz izatean, garbikeria dala
esan? Ora zentzunik eztuen iritzia. Ludi ontako Eñ guzietan, bakoitzak berea,
beren izkuntza zaindu ta garbitzeko zudu aundiena agertzen dalarik, nola joku-
tu bear dugu gurean aitzitik euzkerari buruz? Ez jaunak, euzkera benetan gaiz-
katu nai baldin badugu, ezinbestekoa zaigu garbitasun aundia erabiltzea. Itze-
kiko garbitasuna, joskerarekiko garbitasuna, egitura dala-ta garbitasuna; ta
bide batez gure izkuntzak dituen almen guziak erabiltzen eta edatzen, bat ere
baztertu gabe.

Orela jokatzean bakarrik, euzkerari eustea ta bere biziari indar aundiena ematea lortuko dugu, ta bide batez, gure euzkal-biziarekiko beste ainbeste egin ere.

Ori, geron iduriko, ezinbestekoa dugun egikera, ta ez gera gu izango bide ortatik ibiliko geran lenengoak. Gu baño askoz lenago Olabide'tar Eramunda orela ibjli zan, euzkeraren onurako lan eder eta egokiak uztean. Eta bere lana ain egoki burutu zuelarik, zalantzik ez guban ororentzako eredu yaukala bezela ikusteko. Beste zjoak dirala kari ere eredu dugu Olabide, gizon, apaiz, euskerazale ta abertzale-zu ian begiratzeko. Alaz ere ezta toki guzietan o elaxe onartzen, ortaz be beste oker aundian egoteko.

Olabide'ren lan guzien artean, geron ustez, "Idazteuna" dugu garantzi aundi-nenekoa, eraz irakurtzen dana ta ikaskizun aunitz aurkezten djzkguna. Bertan, joskera jato a erabiltzean, itzetan eta itz garbietan aberastasun aundia ikus diteke, ta lanaren barna euskeraren almenak agertzen dira ongienik ustiatuta, batez ere aditzetan.

Eztitu Olabide'k erderakadak onartzen, berak darabilen itz-bilduma yoria dugu, benetan, eta bere itzen iturburu nagusia Azkue'ren iztegia izan bide zan. Ez ote zuen esaten Azkue'k, bere jztegia berak año obeto ezagutzen zuela?; alaz ere etzan izan ura berarentzat itu i baka a; ongi zekien arek idazle zafen artean eta batik bat e ian bertan ikastea.

Noski, berak darabilzkiezen itz batzuk, asko bearbada, gaur eztira e ita en artean erabiltzen; baño ori ezta izan bear aiek erabiltzeko oztoporik. Asko da euzkeran galdu dana, erderaen eragikeragatik eta gure izkuntza bear zan bezela ez erebiltzeagatik; egia, baño galdu dana bein-betiko galduta bezela onartu bear al dugu?; ez ote da gure eginbea a, galduta dagoena indar be iaz berpiztu-araztea?. Zalantzik ez, eta guzior eginbidetzat, gure itz-bilduma gero ta aundjago egiteko artu bear da. Ezin gure aldetik onartu, bizi dan edo bizi diteken euzkal-itz jato aren orde, erderakadak erabiltzea, au euzkera suntzitzeko bide egokienetakoa dalako.

Eta gure egiazko euzkal-gogo-lantzea egin zabaldu ta indartu al-izateko, bide jato etan barna ibiltzea dugu ezinbestekoa, aintzakotzat artzeko zerbait egin bear baldin bada.

Euzkeraren egituran, betidanik, bi bide oso egokiak erabili dira itz be iak eratzeke ta mota guziko asmoak adierazteke: Eratortzea ta itz-alkartzea; biak itz eta izkien bidez jokatzan dutenak.

Gutziz ontzat artzen zuen jokera ori Olabide'k, bere lanetan agertzen danez eta, geron ustez, guztiz bidezkotzat artu bear dugun lez.

Zergatik ezta ontzat artu bear euzkal-jokera oren bitartez egunen bidean sortzen diran gauza edo asmo beñak izendatzeko ala adierazteke, bea ak izango zaizkigun itz beñak eratzea? Egitan, itz guziak beñak izan ziran lenengo aldiz erabiltzen asi zanean; eta beste aldetik gaur sor ditezkenak, urte batzuetan barna erabili ondoren eztira izango beñak. Ezta o engatik zuzenezko,,gaurko egunetan sortu, eratu edo sor ditezken itz beñai, euzkal-e oz egiñak diranei "garbikeriak" deitzea. Itz beñak beti dira bea ak, eta auxe bakarrik eskatu bear da oil buruz: ongi egiñak izatea. Ta ori egin orde, ezinbestekoak diran itz beñak eukitzeko, alboko erderaetara eske edo artzeko baldin bagoaz, egitan, euzkera erderatu egingo dugu, ta erderaen bidez burutzen diguten gogo-menperatzea ontzat artu ta lagunduko da, gure inkuntza ta gure gogo-biziaren aurka jokatzean.

Geroz, bidezko, bea ezko ta zentzunezkoa izango zaigu, euzkerak berak dauzkan bideak ustiatzea, beti noraezkeoak izango zaizkigun itz beñak eratzeke.

Aditzai buruz ere ba-du gure euzkerak bere jokera berezia, adizkera bilduak eratzeko. Guziok ongi dakigunez adizkera-mota oiek, len orain baño askoz geyago erabiltzen ziran eta o elaxe agertzen dira idazle zafen idazkietan.

Iruña'ko "Fontes Linguae Vasconum" aldizkarian, 1970'ga eneko zenbation, Goulven Pennaod jaunak, "Racine et radical dans le verve basque" izenpuruaz, 250'ga en o jaldean, onela diño: "Ce n'est, comme on le sait, qu'un petit nombre des verbas basques qui a la possibilité d'être conjugué. On en comptait une cinquantaine vers le 16e siècle, una dizaine subsiste aujourd'hui, dans les meilleurs cas, le plus souvent de fagon fragmentaire...".

Ortan ere gure euzkerarentzat galtzea da bere zorja, ta askoren iritziz ontzat artu bea ditugu geron aldetik o elako galtze guzjak. Geron ustez gure galtze guziak, egitan, jasan bea ditugun indarkeri guzien ondorioak dira; o engatik ezinbestekoa jzango zaigu beti indarkeri guzien aurka jokatzea, gizon eta euzkaldun-zu ian beti. Ta naiz e iketan, naiz izkuntzan, ekanduetan eta euzkalbiziari dagozkion beste azpegi guzietan, ez da egia ezer galdu zaigula, berez baitezpadakoa izango bailitzan, era aunitzen bidez, zuzen ala zearka, indarkeriz kendu egin digutela baño. Ta auxe dugu euzkaldunok geron baitan egi ori gogoratzekoa dana. Len gure artean ere ontzat artzen zan galtze ori gure e uz gertatu zala; ezin dezakegu geuk iritzi ori ontzat artu, ta aitzitik sendo nabarierazi bea dugu, galduta ez, kenduta dagoela guzia.

Adizkerak dirala-ta, orlxe dugu Olabide eredu bezela be iz; arek galtzea onartu orde, bipilki ustjatu zuen adizkera bilduak eratzeko euzkerak duen almena. Eta bere "Idazteuna" idaztian e uz ematen ditu almen oren bidez eratu zituen adizkerak.

Naiz zukazko naiz ikazko aditz-jokoan, aditz iraganko ak eta iragankaitzak darabilzki, adizkera bilduak emateko, aditzaren era guzjetan gañera.

Lan zala ta aztuna izan bea , zenbatzuk diran Olabide'k esandako bere idaztian adizkera bilduetan darabilzkin aditzak zeatzez; zalago noski zenbat adizkerak ere ateratzea. Geuk iraisean egindako zenbatzean, larogetamabi aditz ezberdiñak atera ditugu, ta mila ta eun baño geyago adizkeretan. Bataz beste amabi era aditz bakoitzerako, baña aditz batzuetarako adizkerak askoz geyago agertzen dira besteetarako baño. ESAN aditzeko 144 jaso ditugu; EMAN'eko 129; EGIÑ'eko 84; ta gutxiago besteetan. Alarik ere, esan dugunez, zenbaki auetan eztago ezer zeatzez, eta ba-dakigu, egitan, geyago dirala.

O a, geron iduriko, goraiatzeko dugun Olabide'ren jokaera, guzion ja aitu bea genukena; ta ori egiten ezpadugu, egiz, gure izkuntza au u uñatuko dugu, ta bere almenak erabiltzen ezpaditugu, gure gogo-lantzea, gure izkuntza bera ta gure euzkal-bizia ere oso muñztuta utziko ditugu.

Otian, euzkera tinkotu, indartu ta zabaldu, bai ta egiazko gure gogolantze eratu ta edatu nai baldin badugu, geron ustez, euzkerak dituen almen guziak ustiatzen eta erabiltzen, jokatuta bea dugu beti, izkelgi guzietan dagozen itz, aditz eta esakunak onartzen. Ortan jañ bea dugu gure elburu aundia, izkuntzari buruz, euzkaldunak berengandjk al dezaketen onura aundiena eman dalizateko. Ori izanezik, motz geratuko gera gure alegiñetan, eta egiazko euzkalgogo-lantzea burutu gabe geratuko zaigu.

Lan aundia dugu burutzeko, orain eta gerorako, gogoz onartu boa! dugun lana; ta ori egiteko Olabide izango dugu beti eredu yaukalena. Ia o ela, gure araba' yakintsu ura, beat dan bezela, goraiatzen ote dugun.